בס"ד

ספיר ויהלום

מרגליות יקרות ואבני חושן,
פנינים נפלאים וסיפורי צדיקים
דברי הגות ועיון
מאוצרות תורת החסידות
משובצות זהב ומסודרות
משיעוריו ושיחותיו של
רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

פרשת חיי שרה

על התורה

שלהבות קודש והגיונות חכמה
מפרשת השבוע

שוון לטובה

ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה (בראשית כג א)

מפורסם הוא סיפורם של חכמינו **במדרש** (ב"ר נח ג) על התנא הקדוש **רבי עקיבא** שהיה יושב ודורש בדברי תורה, אלא שהציבור היה מתנמנם ולא האזין כראוי לדברי אלוקים חיים שהיו יוצאים מפי התנא האלוקי.

ביקש רבי עקיבא לעוררם, ואמר: יודעים אתם מדוע זכתה אסתר המלכה למלוך על מאה עשרים ושבע מדינות?

בזכות קנטה שרה אימנו שחייתה מאה עשרים ושבע שנים!

והתמיהות רבות:

מדוע התנמנמו היושבים בשיעורו של רבי עקיבא? כיצד ניתן להירדם בדרשתו של מאור הדורות, התנא רבי עקיבא, שראויה היתה תורה להינתן על ידו, ומשה רבנו ישב בשיעורו והיה רבי עקיבא דורש על כל קוץ וקוץ תילי תילין של הלכות?! (מנחות כט:)

שאלה נוספת: כיצד ביקש רבי עקיבא לעורר את הציבור באמצעות דרשה זו? מה המעורר בה?

ותמיהה שלישית: מהו הקשר בין אסתר המלכה לשרה אימנו? איזו משמעות יש למספר שנותיה המדויק של שרה, ומהו הקשר למספר המדינות המדויק שמלכה עליהן אסתר?

לשם הבנת הדברים, יש להתבונן תחילה בפרשת חיי שרה הפותחת בפסוק (בראשית כג א) 'ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה'. פרש **רש"י הקדוש** כי שב הכתוב ואמר 'שני חיי שרה', לומר שכולן שווין היו לטובה. כשם שעד הגיעה לגיל עשרים היתה נקייה מחטא, כיוון שאין בית דין של מעלה עונשין למטה מגיל זה, כך בעת היותה בת מאה היתה זכה ונקייה מחטא.

אמנם, יש מן המפרשים, ובהם **רבנו שמואל אשכנזי** בספרו **'יפה תואר'**, שפרשו שהיו חייה טובים.

והדברים בלתי מובנים:

הלוא גלוי לעין כל הקורא בתורה, שחייתה שרה אימנו חיי צער.

פרק נכבד מחייה עבר עליה בנדודים ללא מקום מגורים קבוע. יחד עם בעלה עקרה מארצה וממולדתה ומבית אביה והיגרה לארץ כנען, ומשם למצרים.

במצרים נלקחה לבית פרעה, ורק בניסי-ניסים ניצלה מידיו, ולאחר מכן, בעת שהיתה בגרר, שוב נלקחה לבית אבימלך.

עשרות שנים היתה עקרה בלא ילדים, ונחשבה כמתה. כאשר היתה בת שבעים וחמש, הכניסה לביתה את הגר שפחתה, השיאה אותה לאברהם וסבלה ממנה קשות.

כאשר היו נשים כבודות באות לשאול בשלומה של שרה, היתה הגר אומרת להן שאין תוכה של גברתה כברה; מראה היא עצמה כצדקת, אך אילו היתה צדקנית היתה זוכה לבן (ב"ר מה ד). רק בהיותה בת תשעים זכתה סוף סוף לחבוק בן יחיד. את יצחק. אך גם אז לא זכתה לשקוט.

ליצני הדור לועגים היו שהבן ילדו של אבימלך הוא (תנחומא תולדות ו), וישמעאל בן האמה החל לרדוף את בנה ולנסות להרגו.

לבסוף, כאשר הגיעתה הבשורה הקשה על העלאתו של יצחק לקרבן על הר המוריה, והוא טרם נישא ועוד לא זכתה להיות בחופתו ולראות את דור ההמשך, לא עצר ליבה כוח, ונשמתה הטהורה שבה למקורה.

האם לכך ייקרא חיים טובים???

תשובה לדבר נשמעה מפי הרב הקדוש **רבי יקותיאל יהודה מצאנז-קלויזנבורג** זי"ע בספרו **'שפע חיים'** (רעוא דרעוין, חיי שרה מאמר א אות יא), שאמר כי כל ימיה חייתה שרה בתחושה של הכרת טובה לבורא, ומעולם לא הרהרה אחר מידותיו.

לברך על הרעה?!

סיפר החוזה הקדוש מלובלין על רבו, הגאון הקדוש רבי שמואל שמעלקא מניקלשבורג ואחיו רבי פנחס הורוויץ מפרנקפורט בעל ה'הפלאה', זכותם תגן עלינו, שנתחבטו בשאלה קשה:

כיצד ניתן לקיים את מאמר חכמינו (ברכות פ"ט מ"ה) "חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה"?

וכי יכול אדם לברך על הרעה באותו אופן ממש שמברך הוא על הטובה?

האם יש בכוחו של בן-אנוש לקבל את הרעה באותה שמחה שמקבל הוא את הטובה?

נכנסו השנים לרבם, המגיד הקדוש ממזריטש זי"ע, והציעו בפניו את שאלתם.

הביט בהם המגיד ואמר: "על שאלה זו יכול גם זושא שלי לענות..."

יצאו השנים ותרו אחר אותו זושא, הוא הסבא-קדישא **רבי משולם זושא מאניפולי** זי"ע.

"באניפולי מתגורר הוא", אמרו להם, ותכף ומיד שמו את פעמיהם לעבר העיירה.

נקשו השנים על דלת הבית הרעוע בו התגורר. מצבו של הבית לא הפליא אותם, שכן ידוע ידעו כי רבי זושא עני מרוד הוא ומסובל בייסורים.

"הרבי שלחנו אליך על מנת שתבאר לנו דבר מוקשה", אמרו האורחים נשואי הפנים שנשלחו ממזריטש.

רבי זושא חרד לקראתם בהתרגשות: שליחי הרבי!

"זה זמן רב מתחבטים אנו בדברי חכמינו ז"ל שאמרו 'חייב אדם לברך על הרעה כשם שהוא מברך על הטובה'.

כיצד יכול אדם לברך את הבורא יתברך על הרעה ממש כשם שהוא מברך על הטובה?

האם יכול ליבו של אדם בן-אנוש להתמלא ברגשי תודה והכרת הטוב לבורא על צרה שפקדה אותו - ממש כשם שהוא מודה ומהלל על הטובה?!"

תלו האורחים את עיניהם ברבי זושא, וציפו למענה המובטח.

לאכזבתם, פרש בעל הבית את ידיו לצדדים בחוסר-אונים.

המשך בעמוד ב'

תהילים

אבני חן וטפי שיח
בפרקי נעים זמירות ישראל

לנגדי תמיד

שויתי ה' לנגדי תמיד כי מימיני בל אמוט (תהלים טז ח).

גם כאשר עוצם האדם את עיניו ושנתו נופלת עליו, אין דבקותם של צדיקי אמת פוסקת. אצלם 'שויתי ה' לנגדי תמיד' אינו מליצה בלבד, אלא מציאות חיה הנמשכת בכל עת ובכל מצב.

דבקותם המופלאה של הצדיקים בבוראם בעת שעולים על יצועם, נלמדת על ידינו ממספר עובדות פלאיות שנראו אצל כמה צדיקים קדושי עליון, שכאשר אך חצצו ביניהם ובין המזוזה, מיד הופרעה שנתם והקיצו מתרדמתם:

היה זה לאחר שנגנז ארון הקודש, בהסתלקותו של הרב הקדוש רבי דב בער המגיד ממזריטש זי"ע, אז התאספו תלמידיו הקדושים יחד לקבל עליהם רב ומורה דרך שימלא מקומו של המגיד.

חקרו התלמידים ודרשו ביניהם, אם נמצא בתוכם איש שיהיה ראוי לקבל המשרה על שכמו, ולאחר שדנו בענין, באו לידי הסכמה לקבל עליהם את הרב הקדוש **רבי אלימלך מליזענסק** זי"ע למורה דרכם בעבודת הבורא.

בשובם ממזריטש נסעו כל התלמידים על אם הדרך כשאליהם מתלווה מורה דרכם החדש רבי אלימלך. כשחשך היום פנו כולם לאכסניה שהיתה בדרכם, וכמובן, בחרו עבור הרבי חדר מיוחד להתאכסן בו כיאות לאיש הממונה על העדה.

כאשר נכנס רבי אלימלך לחדרו ביקש שיציעו לו את המיטה למנוחה מעמל הדרך ופנה לישון, וישן כך במשך כמה שעות.

היה זה לפלא גדול בעיני התלמידים, שהאיש הנבחר מתוך העדה למלא מקום רבם המגיד הקדוש יאריך בשינה כל כך, ובליבם היה זה להם לחרפה שבחרו בו והרהורי חרטה התגנבו לראשם. חשבו התלמידים להעירו משנתו, אך לא הרהיבו עוז בנפשם להעיר את מי שקיבלוהו לרבי עליהם.

פנו התלמידים לאחיו של הרבי החדש, הרב הקדוש **רבי זושא מאניפולי** זי"ע, לבקשו שיעיר הוא את אחיו, כי בכל זאת קרוב הוא לליבו ורגיל עימו מעודו, ואם יעוררו לא יהיה זה נגד כבודו כלל. שמע זאת רבי זושא והלך ועמד בפתח החדר שבו ישן אחיו רבי אלימלך, אך לא נגיע כלל למיטתו של אחיו, אלא נשאר בפתח ואת ידו הניח על המזוזה שבמשקוף הדלת.

לתדהמת כולם, תכף כאשר הניח רבי זושא את ידו על המזוזה, התעורר רבי אלימלך משנתו.

היה דבר זה פלא גדול בעיני כל התלמידים, והם ביקשו מרבי זושא שיסביר להם פשר דבר היקיצה מן השינה באופן זה.

הסביר להם רבי זושא: "בוודאי ידוע לכם ששם הוי"ה צריך להיות תמיד נגד עיני האדם, כמו שאמר הכתוב 'שויתי ה' לנגדי תמיד'.

אמנם לפי זה קשה, כיצד יוכל האדם לישון, הרי בעת השינה אינו יכול שיהיה השם הקדוש מצויר לנגד עיניו? אך בעבור כך יש לנו את המזוזה והשמות הקדושים שבה, שכיוון שקבועה היא בדלת הבית וגלויה לעין כל, הרי השמות הקדושים שבה כניצבים ועומדים תמיד למול עיני האדם.

אמנם כאשר הנחתי את ידי על המזוזה וכיסיתי אותה, שוב לא היה יכול עוד אחי לישון מחמת חסרון צורת השם הקדוש שאינו לנגד עיניו, לכן היה מוכרח שיתעורר תכף משנתו, כדי שיקיים את הכתוב 'שויתי ה' לנגדי תמיד' בפועל ממש".

כששמעו התלמידים את ההסבר המפליא, פתחו בשבח והודיה לבורא עולמים על שנתן בדעתם לבחור את רבי אלימלך למורה דרכם, כיוון שראוי והגון הוא לאותה איצטלא, למלא מקומו של המגיד הקדוש.

אב העידו

מחזה נפלא שכזה נראה גם בביתו של הרב הקדוש **רבי פינחס מקוריץ** זי"ע, עת שהה בביתו הרב הקדוש **רבי ברוך ממז'יבוז** זי"ע:

היה זה בשנים שלאחר נישואיו של רבי ברוך עם בתו של רבי טוביה קצקש זכרונו לברכה, מנכבדי העיר אוסטרהא, מקום מושבו של רבי פינחס, ומטבע הדברים נרקם קשר עמוק וקדוש בין רבי ברוך לרבי פינחס שקרבו והחשיבו מאוד.

רגיל היה רבי ברוך בביתו של רבי פינחס, ופעמים היה אף שוכב בבית להניח עצמותיו בשינה קלה. באחת הפעמים בהן שכב לישון, פנה רבי פינחס לאנשי ביתו ואמר להם: "בואו וראכם דבר חידוש!"

ניגש רבי פינחס והתייצב בפתח החדר שבו נח רבי ברוך, והניח ידו על המזוזה. לפליאת כל הנוכחים ראו כולם שמיד כאשר כוסתה המזוזה החל רבי ברוך לנוע על מקומו כמקיץ משנתו, וכאשר הסיר רבי פינחס את ידו שב רבי ברוך לישון במנוחה. כך עשה פעמים אחדות.

אמר להם רבי פינחס:

"ראו גודל קדושתו של רבי ברוך, שאף בשנה אינו מסיח דעתו מדבקות בבורא, עד שכאשר מפסיקים בינו למזוזה, מיד מופרעת ממנו שנתו".

ובו תדבק

מעשיות כעין אלו אינן נחלת העבר, ומצאנו גם בדור האחרון בצדיקים גדולי עולם המופלאים בדבקות הבורא, שכאשר הפרידו בינם למזוזה שבפתח חדרם, הופרעה עליהם שנתם.

סיפר הגאון הצדיק **רבי יעקב יצחק ניימאן**

המשך בעמוד ג'

"לצערי לא אוכל לעזור לכם", אמר רבי זושא תוך השתתפות בצערם. "משום שאף אני איני מבין את דברי המשנה..." הסביר.

"אנו מבינים..." ענו האורחים במבוכה.

"אכן המצב איום ונורא..." אמרו כשהם מעבירים את מבטם סביב סביב.

דלות איומה שררה בקיטון הצר והמט-ליפול שאך בטעות נקרא 'בית'.

הילדים הרזים לבושים היו בלויי-סחבות והתהלכו יחפים, שום רהיט ראוי לשמו לא נראה בבית, רוח פרצים נשבה מבעד לזגוגית החלון השבורה, וזכר לדבר מאכל לא נראה בכל האופק.

"עוד ירחיב הבורא את גבולכם..." ניסו לעודד, אך אז נדהמו כאשר המשיך רבי זושא להסביר: "הרי מעודי לא הגיעתני רעה, ואיך אדע כיצד יש לברך עליה???" ...

על פי מעשה זה ביאר החוזה הקדוש מלובלין את הפסוק (תהלים קו מד) 'וירא בצר להם בשמעו את רנתם': אימתי רואה הבורא יתברך בצרתו של אדם? כאשר מרנן הוא על כל העובר עליו ומקבלו באהבה.

בדומה לכך, ידוע כי צרות רבות ורעות סבל הרב הקדוש **רבי אהרן מבעלזא** זי"ע בימי חייו. עוד בטרם ימי השואה סבל מצער גידול בנים, ובימי הרעה איבד את כל בני משפחתו וצאצאיו, את ביתו, רכושו ואוצרותיו, את בית המדרש והחצר ורבבות חסידים.

לבדו נותר ובגפו עלה ארצה, ללא אף אחד מצאצאיו ובני משפחתו המסועפת, מלבד אחיו, הרב מבילגורייא.

פעם נכנס לבקרו אדם אחד, ובתוך הדברים שוחח עימו על משפחתו ועל חסידיו, ואמר לרבי: "שלא תדעו עוד צער".

הזדעזע הרבי בכל גופו לשמע הדברים. **"חס ושלום! מעולם לא היה לי צער..."**

ולא נחה דעתו, עד שחזר אותו אדם ואמר שלוש פעמים שמעולם לא היה לרבי צער (שיח זקנים' ח"ב עמ' רו).

עני לה' בדוה

כך חיה שרה אימנו כבר בעולם הזה. במדרגתה הגבוהה הבינה וידעה כי כל המתרחש בעולם הזה - טובה הוא, ואין רעה כלל יוצאת מאת הבורא יתברך, ועל כן היו כל שנותיה שוות לטובה.

ובדומה לכך כתב הרב הקדוש **רבי יהודה אריה ליב מגור** זי"ע בספרו **'שפת אמת'** (חיי שרה תרנ"ו ד"ה במדרש), שהיו כל שנותיה של שרה שוות לטובה, כי אחזה במידת ההשתוות, וכל ימי חייה, בין ימי הצער והקושי ובין ימי העושר והטובה - שווים היו אצלה.

דבר זה רצה רבי עקיבא להשמיע לתלמידיו.

דורו של רבי עקיבא - דור של שמד היה. צרות רבות ורעות עברו על אותו דור: ימי מרד בר-כוכבא שכמותם לא אירעו אפילו בחורבן הבית, כאשר בעקבות הגזרות שגזר אדריאנוס פרץ המרד, ואדריאנוס דיכא את העם באכזריות נוראה; בתלמידיו של רבי עקיבא עצמו פשטה מגפה איומה וכילתה עשרים וארבעה אלף מהם, והוא עצמו נתפס, לימים, והוצא להורג באופן אכזרי ביותר.

היהודים עייפים היו מן המאורעות והתלאות, והיו מתנמנמים ברוחניות, ורצה רבי עקיבא, תלמידו של נחום איש גמזו שהעפיל למדרגה הגבוהה ביותר בענין זה, לעוררם ולהאיר להם כי כל הצרות שבעולם הזה - טובה הן, וכך עתידים הם לראותן בעולם העליון, וכשם שנהגה שרה אימנו שחייתה מאה עשרים ושבע שנים, מהן שנים רעות ומרות, ואף על פי כן, שוות היו בעיניה לטובה.

וכך אמר להם רבי עקיבא: קחו מוסר מאסתר המלכה.

אף היא יכולה היתה ליפול ברוחה ולהביט על שפל מצבה: מביתו של מרדכי הצדיק, הגיעה לשאול תחתית זה - ארמונו הטמא של אחשורוש.

אך הראו לה משמים רמז במספר המדינות שעליהן מלכה - מאה עשרים ושבע, כשנות חייה של שרה אימנו שכל שנות חייה שוות עליה לטובה; כאשר נלקחה לביתו של פרעה, כבעת לדתה את בנה לאחר עשרות שנות עקרות רבות.

מכך לקחה אסתר מוסר לעצמה, וקיבלה רצון שמים באהבה. וכך זכתה להציל את כלל ישראל מהשמדה.

בכך נוכל להבין את דברי **רבנו יעקב** שכתב בפירושו **'בעל הטורים'** לפסוק 'ויבא אברהם לספד לשרה ולבכתה', כי האות כ"ף שבתבת 'ולבכתה' זעירה, לפי שזקנה היתה שרה ולא בכה אברהם על פטירתה הרבה.

והדברים תמוהים ביותר: וכי משום שזקנה היתה אין מן הראוי לבכות עליה הרבה?

הלוא אמרו חכמינו (שבת קה:) שכל המתעצל בהספדו של חכם אינו מאריך ימים, ולא חילקו בין חכם שנפטר בצעירותו לחכם שמת זקן?

ויש לומר, כי הכוונה היא שאברהם הביט על שנות חייה שכולן היו שוות בעיניה לטובה, והבין שאף הרעה שפקדה אותו כרגע - מיתת אשתו הצדקת, איננה אלא טובה. על כן לא בכה על צרתו, אלא רק הספידה כראוי למעשיה הטובים.

וכך אמרו צדיקים על הפסוק (בראשית כד א) 'וה' ברך את אברהם בכל', שנתברך אברהם במידה הטובה הזו, שכל אשר אירע לו טוב היה עליו, והיה אומר "כל מה דעביד רחמנא - לטב עביד".

ויפה נרמז הרעיון במזמור קמ"ז ש**בתהלים** (ז-ח), בו נאמר 'ענו לה' בתודה זמרו לאלהינו בכנור. המכסה שמים בעבים המכין לארץ מטר המצמיח הרים חציר':

אדם שאינו מכיר את העולם ואת הנהגתו, בראותו את העבים עלול לחשוב שצרה צרורה הם; מחשיכים הם את העולם כולו ומסתירים את מאור השמש, אך האמת היא שעבים אלו הם המכינים לארץ מטר ועל ידי כך מצמיחים חציר.

כך עלינו להודות לבורא על כל דבר בעולם, לענותו בתודה ולזמרו בכינור.

דמעת העשוקים

ויברך הגמלים מחוץ לעיר אל באר המים לעת ערב לעת צאת השאבת (בראשית כד יא)

רגעים מיוחדים נרשמים עת עומד כל הציבור בתפילת 'קבלת שבת'. פני הכל לכיוון מערב, ובמאור פנים אפוף שמחה וקדושה כורעים כולם ראשם בפני שבת המלכה הפורשת כנפיה על היקום ומקבלים פניה בערגה, 'בואי כלה, בואי כלה'.

ומה נאה הוא מנהג הקדמונים, שהיו יוצאים ממש מפתח בית הכנסת אל השדות שמחוץ לעיר כממתינים ומצפים בערגה לקבל את השבת, ככתוב (שיה"ש ז יב) 'לכה דודי נצא השדה'.

על פי המובא **בספרים הקדושים**, רגעים אלו של קבלת שבת הם זמן של תיקון לנפש האדם, שיוכל להתעלות באמצעות קדושת השבת ולטהר את נפשו המותשת מעבודת יומות החול.

זהו זמן תיקון, אך לא רק לחיים. אף המתים שהסתלקו מהעולם וזקוקים לתיקון לנשמתם יכולים לבוא על תיקונם בשעת קבלת השבת, ולהעלות את נשמתם עד שתזכה להתענג מנועם הנשמות בעולם העליון.

אמנם, תיקון הנשמה בעת קבלת השבת אינו פשוט, ובכל דור, צדיק הדור הוא זה שמסוגל במיוחד לתקן אז את הנשמות בעולם העליון.

כך פרש הרב הקדוש **רבי שלמה מראדומסק** זי"ע בספרו **'תפארת שלמה'** (פר' חיי שרה) את הפסוק (בראשית כד יא) 'ויברך הגמלים מחוץ לעיר אל באר המים לעת ערב לעת צאת השאבת', על פי המסופר **במסכת עירובין** (מה.) על התנא רבי טרפון שהזדמן לו ללון בליל שבת חוץ לעיר.

ופנימיות הדבר היא שיש ביד הצדיק להעלות ולתקן את נשמות המתים שנדחו בעולם העליון מחוץ לגבולות הקדושה, ואף אלו שלא זכו לבוא אל הצדיק בחייהן, יכול הצדיק להעלותן ולתקנן לאחר מיתתן עד שינוחו בשלום על משכבן.

הזמן המסוגל לתיקון הנשמות הוא בליל שבת, ובלינתו מחוץ לעיר התכוון רבי טרפון לתקן את הנשמות שנותרו בחוץ ולא באו אל תיקונן. לענין זה רומז המנהג לפנות לצד מערב בשעה שאומרים 'בואי בשלום' בקבלת שבת, לרמז על הנשמות הנידחות לחוץ שגם להן יש עלייה ותיקון.

דבר זה רמוז בפסוק 'ויברך הגמלים מחוץ לעיר אל באר המים לעת ערב לעת צאת השאבת': המילים 'מחוץ לעיר' רומזות לנשמות הנידחות מחוץ לעיר הקודש בעולם העליון, ו'הברכה' הרי היא נטיעה, כיוון שהצדיק מתקן את אותן הנשמות ונוטע אותן בתוך גבול הקדושה הרמוז בתבות 'אל ביאר המים'.

ומתי הוא הזמן המסוגל לכך? 'לעת ערב' - הוא ערב שבת קודש בזמן שמקבלים את השבת, ככתוב 'לעת צאת השאבת'. בתבה 'שאבת' ישנן אותיות 'שבת'.

אל נפשי נאלה

מסופר על אחד מתלמידיו של המגיד הקדוש **רבי מרדכי מטשרנוביל** זי"ע, שהיה דבוק מאוד ברבו הקדוש. אותו אברך היה אב בחכמה ורך בשנים ומופלג בתורה וביראת שמים, מתנהג בחסידות ומרבה במעשים טובים.

יושב היה האברך בבית המדרש בעירו ועוסק בתורה יומם ולילה, ומזמן לזמן היה אורז את תרמילו עם צידה לדרך ונוסע להתאבק בעפר רגלו של הרבי, לקנות ממנו תורה וחסידות ממשנת בית טשרנוביל.

את פרנסתו ופרנסת ביתו מצא האברך המופלג בעזרת נוות-ביתו, אשת חיל אשר חגרה בעוז מתניה ותאמץ זרועותיה לדאוג לכלכלת משפחתה. שמחה האישה מאוד כי בעלה יושב על התורה ועל העבודה והעמיסה על שכמה את עול הפרנסה בחנות שניהלה בדעת ובתבונה. לקוחות רבים היו באים אל החנות, והפרנסה היתה מוכנה ומזומנת בחסדי ה', לכל משפחתה.

ביום מן הימים חלה האברך במחלה קשה ונוראה. לא בבת אחת הגיע האברך למצבו הגרוע. בתחילה נפל למשכב בשל כאבים שתקפו אותו, ועם הזמן החריף מצבו יותר ויותר, חוליו הכביד עוד ועוד, עד שהגיע אל ערש דווי.

האישה פיזרה הון רב לרפואת בעלה הצעיר. רופאים מומחים ופרופסורים ידועי שם מהערים הגדולות הובהלו לעיירה לבדוק את בעלה, והעניקו אבחנות שונות ומשונות על מחלתו ועל האופנים בהם ניתן להציל את חייו. המרשמים שניתנו נפדו מיד בבתי המרקחת שדרשו, כמובן, סכומים מפולפלים על התרופות היקרות.

אחרי שכל הרופאים לא הוכיחו את עצמם והתרופות היקרות לא הועילו, ניסתה האישה את כוחה ביבוא מיני סממנים וסוגי מרקחות שונים ומשונים מארצות רחוקות. הרפואות שנרקחו מצמחים הגדלים ביערות-עד נידחים ובמדבריות רחוקים, אמורות היו להושיע את החולה באופן פלאי ולרפאו מכל צרה וצוקה, אך גם הן לא שיפרו את מצבו במאומה.

העיסוק הרב ברפואת בעלה, יחד עם ההוצאות המרובות שהיו כרוכות ברופאים וברפואות, גרמו לדוחק מסוים בפרנסת המשפחה. האישה לא יכולה היתה לעבוד בחנות כהרגלה, שכן מרבית הזמן נאלצה לסעוד את בעלה בחוליו, ומלבד זאת, חלק הארי של ההכנסות מהחנות - שימש לצרכי האב החולה.

בשלב מסוים החלה האישה להתייאש מרפואת בעלה. אמנם צעיר היה האיש לימים, אולם מחלתו הקשה הלכה והחריפה עד שסבורה היתה כי לעולם לא יקום ממיטתו, וכי לא ירחק היום בו יעזוב את העולם.

תחושת הייאוש פעפעה בבית עד שתקפה גם את החולה בעצמו, ואם בתחילה לא התייאש מהרחמים על אף החרב החדה שהיתה מונחת על צווארו, ברבות הימים כבר לא האמין שיש לו סיכוי לצאת מחוליו ולהרפא, ואין זו אלא תוחלת נכזבה.

ביום מן הימים הגיעה השמועה אל עירו של האברך כי צדיק בא לעיר, הלוא הוא מורו ורבו המגיד הקדוש, שעתיד לעבור דרך העיר ובדעתו להישאר לשבות את שבתו בעיר.

חסידים ואנשי מעשה החלו להכין ולסדר את בית הכנסת הגדול עבור התפילות והשולחנות הטהורים שיערוך הרבי ברב עם הדרת מלך, ואף אכסניה מתאימה ומכובדת הוכנה עבור הרבי למשך כל זמן שהותו בעיר.

התרונן ליבו של האברך בקרבו לשמע בשורה טובה זו, ורוחו נעשתה טובה עליו.

הוא לא חשב על מצבו הגשמי והבריאותי, כי אם בעיקר על מצבו הרוחני. במשך כל זמן מחלתו לא הצליח ללמוד ולהתפלל כרצונו, כשבנוסף לכך נכנס ברבות הימים לדכדוך ולמרה שחורה מתוך ייאוש על מצבו. ביקש אפוא האברך להיכנס אל הרבי, לשפוך לפניו את מר לבבו ולבקש מעימו עצה וברכה.

כמה ידידים ואוהבים עמדו לו לעזר, ובאחוות-רעים הגיעו לביתו, מוכנים ומזומנים לשאתו אל הרבי ולסייעו בחולשתו.

לפני צאתו מהבית פנה האברך לזוגתו וביקשה לתת לו כמה מטבעות כסף אותם יוכל להגיש לפני הרבי כפדיון נפשו, יחד עם ה'קוויטל'.

האישה מרת הנפש, שכל חייה עמלה לכלכלת הבית ועול הפרנסה מוטל היה על כתפיה, לא מסוגלת היתה לתת לבעלה את המטבעות האחרונות שנותרו בבית.

"הון עתק בזבזתי עבור רופאים ורפואות שלא הועילו כלום. אין זה אלא משום שבדרך הטבע אפסו הסיכויים למצוא מרפא".

"עתה", טענה האישה לבעלה, "אם החותך חיים לכל חי יגזור לך חיים, אכן תתרפא, ואם לאו - תישאר במצבך. אינני מוכנה להוציא עוד כסף עבורך, ולכן תן אמונתך בבורא שהוא רופא חינם שירפאך מחוליך הסופני..."

דבריה של האישה נגעצו בליבו של האברך כמו חץ, כאב עז מלא את ישותו, אך הוא התעקש. "תני לי כמה מטבעות. ברצוני לזכות לתחייה רוחנית לכל הפחות".

לבסוף נענתה האומללה ונתנה לבעלה החולה כמה מטבעות, עימם נשאוהו חבריו אל אכסניתו של הרבי.

כאשר הוכנס לחדר, פרץ בבכי מר ובשברון לב נורא הצליח בקושי רב לייבב: "רבי, יודע אני כי חסר תקווה אני וכי לא ארפא מחוליי זה, אולם מבקש אני לתת פדיון נפש לרבי כדי שהרבי יבוא לעזרתי ולישועתי בעולם העליון, לעשות עימי טובה בבית הדין של מעלה".

לקח המגיד את המטבעות, ברך את האברך ואמר לו: "אל תירא ואל תחת".

משמע האברך את דברי רבו, שקטה נפשו הסוערת, וחזר לביתו במנוחת הנפש.

בצאתו, ביקשו אחד ממלוויו, ידיד נפשו ורע אהוב ששמע את דברי הרבי אליו, שיתקע לו כף ויבטיח לו שאחר פטירתו יתגלה אליו ויספר לו כיצד אכן קוימה הבטחתו של הרבי ומה נעשה עימו.

עבר זמן מה, מחלתו של האברך הכבידה עליו, עד שלבסוף שבק חיים לכל חי והלך לבית עולמו.

בעולם הזה נותר חברו הנאמן, אחוז ציפייה לדעת את הנעשה עימו בעולם האמת. במשך זמן רב המתין שיקיים האברך את הבטחתו שנתן בתקיעת כף, אך האברך לא התראה אליו, וכמעט נשכח הדבר מליבו.

חלפה לה תקופה, ובאחד מלילות השבת, כאשר עמד המגיד הקדוש מטשרנוביל בבית מדרשו להתפלל לפני העמוד 'קבלת שבת' כדרכו בקודש, הבחינו כל החסידים שבשעה שהגיעו לחרוז 'בואי בשלום' והפנה הרבי את פניו למערב, החל מורה באצבעו לכיוון הפתח כמי שמצביע ורומז לאדם להיכנס פנימה.

תמהו החסידים מאוד. איש לא נראה בפתח, ולמי החווה הרבי שייכנס?!

אלא שכמובן, אף אחד מביניהם לא העז לשאול את הרבי על כך, וכולם נותרו

בפליאתם. אחד מן העדים למחזה המוזר באותה שבת היה מיודענו, חברו של האברך שקיבל מאיתו תקיעת כף לפני פטירתו, שבא אותה שבת לחסות בצל הרבי.

באותו ליל שבת, כחצות הלילה, כאשר נם החבר את שנתו באחת האכסניות, נגלה אליו בחלום ידידו האברך הנפטר ואמר לו: "עתה הגיע הזמן שאקיים את הבטחתי ואספר לך את כל מה שאירע עימי מאותו יום בו נפרדה נשמתי מגופי ועד עצם היום הזה.

דע, כי מיד לאחר פטירתי לקחו מלאכי החבלה את נשמתי ועשו בה ככל המגיע על מעשים שאינם כשורה. הימים האלו היו קשים ומרים בעבורי עד מאוד, עד שמרוב הצרות שאפפוני שכחתי לחלוטין מכל מה שהיה בעולם הזה ואף לא זכרתי שעלי לבקש מהרבי שיבוא לעזרתי כפי שהבטיחני.

עד שהיום, בזמן תפילת קבלת שבת, כאשר נשמע הכרוז במרומים, כפי שנשמע מדי ערב שבת 'בואו ונצא לקראת שבת', לפתע עזבו אותי כל מלאכי החבלה וברחו למרחקים, עד שלא ראיתי אף לא אחד מהם.

לא ידעתי להיכן עלי לפנות ונשארתי על מקומי תוהה ומשתומם. לפתע ראיתי המוני נשמות רצות ועפות במהירות מכל עבר לכיוון יעד בלתי נודע.

הצטרפתי גם אני למרוצה זו, עד ששוב נשמע קול הכרוז במרומים, מבשר ואומר: 'לכו ושמעו את הרב הצדיק רבי מרדכי, המגיד מישרים מטשרנוביל, איך הוא מקבל את השבת בזמירות, בשירות ובתשבחות!' תכף בשמעי כרוז זה, התעוררתי כאדם שנתעורר משינה עמוקה, ונזכרתי שהמגיד הקדוש מטשרנוביל היה מורי ורבי בעודי בחיים עלי אדמות.

התחלתי להגביר את מהירות ריצתי יחד עם שאר הנשמות המעופפות, וכאשר באתי לבית המדרש ראיתי כי כולו מלא בחלונות גדולים, אור מופלא מבהיק דרכם וזיו כשמש בצהריים.

רציתי מאוד להיכנס ולבוא אל תוך בית המדרש, אבל לא הצלחתי למצוא את הפתח. אמנם ראיתי נשמות שהצליחו להיכנס פנימה, אך אנוכי לא ידעתי היכן מצויה הכניסה. ככל שביקשתי והפצרתי מנשמות אחרות שתראינה לי את הדרך בה אוכל להיכנס לפני ולפנים, לא נעניתי.

בצערי כי רב, הלכתי לצד מערב של בית הכנסת, מתוך שידעתי כי פתח בית המדרש צריך להיות בצד מערב, וגם שם לא עלתה בידי למצוא את הפתח. הבטתי דרך החלון והנה רואה אני את הרבי עומד לפני העמוד כשהוא מעוטף בטליתו כדרכו בקודש ומתפלל, והתעצבתי בכפליים על שאין אני יכול לראות ולהראות בפניו, עד שלאחר זמן קצר, כאשר הגיעו לחרוז 'בואי בשלום', הסתובב הרבי לצד מערב כשפניו גלויות ומאירות.

באותם רגעים נשגבים הבחין בי הרבי עומד מחוץ לבית המדרש ומביט בו מבעד לחלון, ורמז לי באצבעו שאתקרב אליו ואכנס פנימה אל תוך בית המדרש. באותו רגע ממש נפתחה הדלת לפני ונכנסתי למחיצתו של הרבי.

מאותו רגע אני מוגן ושמור מפני כל מלאכי החבלה וכוחות הרע שביקשו להרע עימדי. המגיד קיים את הבטחתו והוא שומר עלי", סיים האברך את דבריו ונעלם כלעומת שבא.

הרי לנו חשיבותן של אותן דקות יקרות של קבלת שבת, שבהן הזמן מסוגל לצדיקים להעלות ולתקן את נשמות בני ישראל העשוקות בידיהם של מלאכי החבלה, ומכך נלמד שבוודאי בעוד נשמת רוח חיים באפינו יכולים אנו בשעה זו להתעלות ולטהר את הנפש בקדושתה של שבת המלכה.

דבר שקרים לא יכון לנגד עיני

ואקד ואשתחוה לה' ואברך את ה' אלהי אדני אברהם אשר הנחני בדרך אמת (בראשית כד מח)

נוהג היה הרב הקדוש **רבי יצחק מנחם מאלכסנדר** הי"ד להזהיר: "כששדכן מציע לכם שידוך, תאמינו לו רק לגבי שני פרטים: שלאחד יש בן ולשני יש בת. אל תסמכו על אף מלה מעבר לזה..."

אולם אצל אליעזר עבד אברהם - השדכן היהודי הראשון - אנו מוצאים תופעה מופלאה: לאורך כל שיחתו עם משפחתה של רבקה, אין אנו מוצאים ולו שמץ של גוזמה, ובוודאי שלא חצי מלה של שקר. דבר זה עומד בניגוד חריף למנהגם הנפוץ של שדכנים רבים, המרשים לעצמם 'לייפות' את המציאות, לעגל פינות ולשנות מן האמת פה ושם כדי להוציא את השידוך אל הפועל...

בספרו **'אריה שאג'** (מבוא האמת, אות קג) מבאר הרב הקדוש **רבי אריה לייבוש מצאנז זי'מיגראד** זי"ע את עומק הענין על פי הפסוק (ויקרא יא מד) 'והתקדשתם והייתם קדשים'.

האמת היא התשתית והיסוד של הקדושה בעולם, ואין קדושה יכולה לחול דרך צינורות טמאים ומאוסים, שהרי מקורו ושרשו של כוח הטומאה - הס"מ, הוא השקר.

ואכן שמחתו של אליעזר על כך היתה גדולה ועצומה: 'ואקד ואשתחוה לה' ואברך את ה' אלקי אדני אברהם אשר הנחני בדרך אמת לקחת את בת אחי אדני לבנו' (כד מח). הוא הודה על כך שגם בשידוך שעשה עבור אדונו אברהם ויצחק בנו, הנחה אותו הקדוש ברוך הוא בדרך אמת - ושהוא לא נאלץ לנהוג כדרך השדכנים המשקרים ומשנים בדבריהם.

ומוסיף ה'אריה שאג' חידוש נפלא: "יתכן שבזכות דבקותו העצומה במידת האמת, זכה אליעזר להיכנס בחייו לגן עדן, שכן שם משכן האמת, וההפך הגמור של המצב עליו נאמר (תהלים קא ז) 'דבר שקרים לא יכון לנגד עיני'.

כסף נוטל

בדרך צחות ציין הרב הקדוש **רבי יואל מסאטמאר** זי"ע בעל **'דברי יואל'** את טבעם של שדכני העולם, ומעשה שהיה כך היה:

הגאון **רבי משה דב מפאיע** זצ"ל סיפר כי חברו הטוב ביותר בימיו הראשונים באמריקה היה החסיד **רבי יוסף כץ** ז"ל, עימו נהג ללמוד מדי לילה בבית המדרש.

יום אחד קרא לו הרבי מסאטמאר ואמר לו: "הבנתי שאתה חבר קרוב של רבי יוסף. ברצוני שתציע לו שידוך פלוני". הרבי הדגיש כי אין הוא מבקש ממנו לחפש שידוכים עבור חברו, אלא רק להיות הצינור להעברת הצעה ספציפית זו.

הציע רבי משה דב את השידוך לרבי יוסף, וזה השיב כי עליו להתייעץ תחילה עם אבותיו בשאלת חלום, או לעלות על קברם. כששמע הרבי את התשובה, הנהן בהסכמה ואמר כי אכן כך ראוי לעשות.

כעבור מספר ימים התקבלה הסכמת האבות, והרבי ביישר כי את שאר הפרטים הטכניים כבר תשלים הרבנית.

זמן קצר לאחר מכן הוכרז השידוך בבית המדרש בשעה טובה ומוצלחת. בצהרי אותו יום, קרא הרבי מסאטמאר לשדכן המופתע, והושיט לו סכום נכבד של מאה וחמישים דולרים כדמי שדכנות.

התפלא רבי משה דב ושאל: "למדנו רבנו, הרי כמעט שלא עשיתי דבר בשידוך זה. מדוע מגיעים לי דמי שדכנות?"

חייך הרבי וענה לו: "הלוא העולם נוהג לומר כי המילה **'שדכן'** היא ראשי תבות: **ש**קר **ד**ובר, **כ**סף **נ**וטל. אם תיקח את הכסף - תהיה שדכן הגון, כפי שהכרתי כמה וכמה יהודים כשרים ויראים שעסקו בשדכנות. אך אם תסרב ליטול את המעות, יישארו בידך רק האותיות הראשונות - **ש**קר **ד**ובר..."

ישב ומתוג זיתוגים

אמנם, פעמים רבות נוכח האדם שגם לאחר השתדלות מרובה לברר נכונה אודות השידוך, המידע שמגיע אליו אינו קולע תמיד אל האמת, בלשון המעטה. סיבת הדבר היא רצון ההשגחה העליונה להוציא את השידוך לפועל, על אף כל המניעות הטבעיות שהיו אמורות להיווצר, שהרי בסופו של דבר, ריבון העולמים הוא היושב ומזווג זיווגים.

יהודי נכנס אל הרב הקדוש **רבי אברהם מרדכי מגור** זי"ע בעל ה**'אמרי אמת'**, כדי להתייעץ אודות הצעת שידוך שהובאה לפניו.

אמר האיש כי משפחת הנערה המיועדת התגוררה בעיירה מרוחקת, שבה לא היה לאיש קרוב או מודע שיוכל לברר אצלו פרטים על אודותיהם.

הורה לו ה'אמרי אמת': "קום וסע לאותה עיירה שבה מתגוררת המשפחה, חקור ודרוש שם על אודותיהם, ועל פי המידע תקבל את ההחלטה".

ציית היהודי לדברי הרבי ונסע לאותה עיירה. עם כניסתו למקום, ניגש אליו אחד התושבים ושאלו למטרת בואו. אמר לו היהודי: "באתי לברר על משפחתו של פלוני, שהציעו לי את בתו לבני".

כששמע זאת האיש, החל להכביר שבחים ומילים חמות על המשפחה כולה - על האב, על האם, ובעיקר על הכלה המיועדת, אותה תאר ככלילת המעלות. דקות ארוכות עמד והפליג בשבחם, ולבסוף סיכם: "בוודאי שעליך להתקשר עימם בברית השידוכין! הרי זה ממש ענבי הגפן בענבי הגפן, דבר נאה ומתקבל".

נחה דעתו של האב, והוא היה בטוח שזו היתה כוונתו של הרבי כששלח אותו לעיירה. הוא הודיע לשדכן על הסכמתו המלאה להתקדם לסגירת השידוך על הצד היותר טוב, והיה במצב רוח מרומם.

לאחר שהשידוך נחתם בשעה טובה, נותר האב ללון בעיר מגורי הכלה, אולם למחרת בבוקר, כאשר נכנס לבית הכנסת המקומי לתפילת שחרית, נפל ליבו בקרבו כשמכל עבר שמע את תושבי המקום לועגים לו. התברר כי ראש המשפחה עימה השתדך הוא אדם קשה, ששמו הרע הולך לפניו בכל האזור...

שבור ורצוץ, מהר היהודי לחזור אל ה'אמרי אמת'. הוא נכנס אל הקודש פנימה, פרץ בבכי תמרורים ושאל: "רבי! הרי עשיתי בדיוק כפי שהוריתם לי! נסעתי לעיירה, שמעתי על משפחת הכלה שבחים מופלגים, ועל סמך זה סגרתי את השידוך. והנה התברר כעת שהמחותן הוא אדם שכל העיירה מתנזרת ממנו!"

נענה ה'אמרי אמת' ואמר: "הסכת ושמע: ידעתי גם ידעתי שאותו אדם שעליו שאלת אותי שרוי במריבה קשה כמעט עם כל תושבי העיירה. אך ידעתי דבר נוסף - שישנו אדם אחד בעיירה כולה שנותר ידידו הנאמן.

אמרתי בליבי: אם מכל תושבי העיירה, יסובבו מן השמים שתפגוש מיד עם כניסתך דווקא את אותו ידיד - הרי זה סימן מובהק מן השמים שזהו הזיווג שנגזר עליכם מלמעלה. אולם, אם אין זה הזיווג הראוי לכם, בוודאי היו מסובבים שתפגוש את אחד מרוב בני העיירה שהיה מספר לך מיד את מגרעותיו, וכך היית ניצל מן השידוך.

כעת, לאחר שההשגחה העליונה כוונה את צעדיך לפגוש דווקא את אותו ידיד - יכול אתה להיות סמוך ובטוח בלב שלם כי זהו השידוך המיועד לכם מששת ימי בראשית, כפי שהכריזו בשמים קודם יצירת הוולד: בת פלוני לפלוני!"

זצ"ל **ממונטריאול**, שכאשר היה בחור צעיר ולמד בישיבתו של הרב הקדוש **רבי יעקב יחזקיה מפאפא** זי"ע בעל **'ויגד יעקב'**, התהלכה שמועה אפופא סוד בין הבחורים המבוגרים בישיבה, שכאשר מניחים את היד על גבי המזוזה שבדלת החדר בו ישן ראש הישיבה, מיד הוא מתעורר.

לא מלאו ליבו של רבי יעקב יצחק לעמוד על אמיתות השמועה, אך פעם אחת לא נותרה לו ברירה, וכאשר חפץ להקיץ את ראש הישיבה משנתו השתמש באותה נוסחת קסם עילאית.

"היה זה", כך סיפר, "כאשר נחפזתי פעם לנסוע לדרכי, והכרגלי מוכרח הייתי לקבל ברכתו של ראש הישיבה טרם אצא, אך לצערי נמנם ראש הישיבה בחדר הספרים, כך שלא יכולתי להיפרד ממנו. מאחר שהזמן היה דחוק ולא רציתי לנסוע ללא ברכת הדרך, נאלצתי להפריעו.

הגעתי לפתח חדרו ועמדתי על מפתן הדלת, שמחמת היותה עשויה מזכוכית יכולתי להבחין בנעשה בתוך החדר. ילדות היתה בי והנחתי ידי על המזוזה, ומיד כאשר עשיתי זאת הבחנתי כיצד נתעורר ראש הישיבה והתיישב על מקומו.

כשראני בפתח החדר, הושיט לי ידו לברכה, ונפרדתי לשלום. אך טרם יצאתי גער בי ראש הישיבה בחיבה באמרו: **'להבא, תחפש מצווה אחרות, ואל תהדר אחר מצווה כזאת לעורר את רבך משנתו'...**"

מעשה דומה התרחש בערוב ימיו של הרב הקדוש **רבי חיים מרדכי מנדבורנה** זי"ע בעל **'דבר חיים'**. באותם ימים נאלץ הרבי לעסוק ברפואות לרגליו החולניות, ולכן נסע אחת לשבוע על פי המלצת הרופאים לשהות במרחץ של זיעה שהיטיב מאוד את בריאותו.

באחת הפעמים ששב הרבי מהמרחץ, היה זה בצהרי היום, ומחמת חלישותו ותשישותו פנה לחדרו לנוח מעט על הספה, וביקש מבנו ששהה לצידו שידאג להקיצו לתפילת מנחה.

התאחרה השעה, וכראות בני הבית שזמן מנחה קרב חפצו להיכנס לחדרו ולעוררו. ניגש אליהם בן הרבי ששהה מחוץ לחדר ומנע מהם להיכנס, באמרו:

"מן הסתם ידוע לכם המעשה שאירע אצל רבי אלימלך מליז'ענסק זי"ע, שהיה ישן על משכבו, וכדי להקיצו הניח אחיו רבי זושא את ידו על המזוזה ותכף הקיץ משנתו. רבי זושא נתן טעם לדבר, שכיוון שאחיו הקדוש דבוק כל העת בדבקות עולם בבורא, לכן כאשר חצצו בינו לבין המזוזה הקדושה שבפתח הפריע הדבר לדבקותו ומכך התעורר. בואו ונעשה כן גם אנו, ותראו כי תכף יקיץ אבי הקדוש מתנומתו".

ניגש בן הרבי אל הפתח שהפריד בין חדר הרבי למרפסת הסוכה והניח ידו על המזוזה, ולאיש שעמד לצידו הורה בלחישה שיניח אף הוא את ידו על המזוזה שבפתח הכניסה.

לפלא היה, שמיד כאשר הניחו ידם על המזוזה, זינק הרבי ממשכבו וניתר ממקומו בגבורת ארי לעשות רצון אביו שבשמים ולהתפלל תפילת מנחה.

וכך סיפר אחד מבניו של הרב הקדוש רבי אברהם יצחק הכהן זי"ע מ'תולדות אהרן', שבעת שהיה ישן אירע כמה פעמים שכאשר אחד הניח ידיו על המזוזה מיד התעורר הרבי משנתו, כיוון שהסתרת המזוזה הפריעה לו את דבקותו המוחלטת בבורא.

זוהי מדרגת הצדיקים, שכל חילוקי הזמנים אינם מונעים בעדם מלעבוד את הבורא בכל רגע נתון, וכפי שביום עובדים את יוצרם בתורה ובתפילה, גם בשעת השינה אינם סרים מדבקותו ויראתו השלמה, ומצידם אין חילוק בין שינה להקיץ אלא כל המצבים כולם - מקשה אחת לעבודתו יתברך.

לנו בושת הפנים

אומר היה הגאון הקדוש **רבי יצחק מאיר מגור** זי"ע בעל **'חידושי הרי"מ'**, שעמקה של התשובה היא הבושה. וכך אמרו חכמינו ז"ל במסכת נדרים (כ.) שהבושה מביאה ליראת חטא, ולכך כוונת הכתוב 'ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו' (שמות כ יז), כי כל אדם המתבייש - לא במהרה הוא חוטא.

ורמז יש באותיות המילה 'תשובה' הזהות לאותיות המילה 'הבושת'.

המשך בעמוד ד'

עיקר הבושה היא כמובן להתבייש מהבורא יתברך ולא מבני אדם, וכמו שנאמר בפסוק שלפנינו 'שויתי ה' לנגדי תמיד'. כאשר משווה האדם לנגד עיניו שהוא ניצב לפני הבורא בכל רגע, מכסה את פניו בושה עצומה רק מהמחשבה לחטוא.

רק מחמת השכחה ורוח השטות שנכנסה באדם עובר הוא על רצון הבורא, אך בעקבות החטא ניטלת ממנו הבושה הטבעית, ועל ידי התשובה יכול הוא לזכות בה שוב.

יהודי יקר היה בירושלים, תלמיד חכם וירא שמים שכיהן כמשגיח בישיבת 'נתיבות חכמה' ושמו רבי אברהם ישעיהו הבר ז"ל.

הרב הבר חלה בכליותיו ובמשך קרוב לשנה היה מטופל בדיאליזה.

טיפולי הדיאליזה מייסרים הם וקשים ביותר לגוף ולנפש, ובחסדי הבורא נחלץ הרב הבר מכך בזכות חבר קרוב שתרם לו כליה.

הרב הבר, שחש שקיבל את חייו מחדש, לא הסתפק בהודיה לבורא על החסד שגמל עימו. ליבו נכמר על כל אותם חולים שלא זכו לתרומה יקרה שכזו, והוא הקים בעבורם את הארגון 'מתנת חיים' הדואג לתרומת כליות עבור חולים הזקוקים להשתלה דחופה, ומציל חיים כפשוטו.

כשהיה הרב הבר מבקש להמחיש לתלמידיו את עוצמת הבושה שצריכה להיות לאדם מפני הבורא בשל חטאיו, היה מספר את הסיפור הבא:

באחת השנים הראשונות לפעילותו של הארגון, דפקה בדלת בית משפחת הבר נערה צעירה בוכייה.

הרבנית קיבלה את פניה בחום ושאלה מה בפיה, והנערה סיפרה את סיפורה המזעזע.

אח יחיד יש לה הצעיר ממנה בשנים ספורות, והשנים בודדים בעולם. יתומים הם מאב ומאם; האב נפטר לפני כעשור והאם לפני כשנתיים, ואין להם כל מכר וקרוב חוץ מסבא וסבתא מבוגרים שלא התאוששו מהשבר הנורא.

האח הצעיר נולד עם כליות לא בריאות, ובתקופה האחרונה הדרדר מצבו עד שהרופאים הודיעו להם שאין מנוס מהשתלת כליה במהירות המרבית.

הנערה פרצה שוב בבכי וקראה:

"אני מתחננת, תעזרו לנו! אין לנו שום אדם בעולם שיכול לעשות זאת חוץ מכם..."

הרב הבר התגייס מיד לעזרת הנערה ואחיה, ובמשך מספר שבועות הפך עולמות כדי למצוא תורם מתאים.

כל אותו הזמן היתה הנערה מתקשרת מדי יום במסירות עצומה ושואלת שוב ושוב:

"אתם זוכרים מאחי? מצאתם לו תורם???"

הרב הבר היה עונה לה בסבלנות ובהבנה שפעילי הארגון עושים ככל יכלתם, וכעבור תקופה פחתה תדירות השיחות עם האחות שהספיקה לצלצל באופן יומיומי.

לבסוף נמצא התורם המתאים, והאחריות על ההשתלה עברה לצוות המטפל בבית החולים. משם והלאה אין זה מתפקידו של הארגון לדאוג להתהליך ההשתלה, אך הרב הבר ווזגותו הוסיפו וליוו את הטיפול בדאגה לגורל האח והאחות הגלמודים.

כשהגיע הטלפון מבית החולים ובו הבשורה על הצלחת ההשתלה, היתה ההתרגשות גדולה והרב הבר ניסה להתקשר לאח המושתל ולדרוש בשלומו, אבל הטלפון שלו היה כבוי עדיין לאחר הטיפול, ועל כן התקשר לאחותו הגדולה.

"מה שלומו של אחיך?" שאל הרב הבר בהתרגשות.

האחות לא הבינה. "שלומו טוב כרגיל, מה קרה?"

הרב הבר התבלבל לרגע. **"מה זאת אומרת? הרי הוא עבר השתלה..."**

דממת הלם השתררה מעברו השני של הקו. האחות היתה מזועזעת לחלוטין.

דקה ארוכה חלפה עד שהנערה הצליחה לעכל את הדברים, ואז סיפרה שבחודש האחרון יחסיה עם אחיה עלו על שרטון והוא החליט לנתק איתה כל קשר.

עד כדי כך שאפילו לא ידעה שנמצא תורם והוא עובר השתלת כליה...

כעת היה תורו של הרב הבר להזדעזע.

מעולם לא חש תחושת פגיעה כה גדולה בעבור מישהו אחר. אחותו של אותו נער הפכה עולמות בשבילו בדאגה ובמסירות אין קץ, והוא, אפילו לא טרח לספר לה על ההשתלה שנעשתה רק בזכותה...

לאחר מספר שעות, כאשר התעורר הנער מההשתלה, התקשר לרב הבר להודות לו על הצלת חייו.

"כבוד הרב, אין בפי מילים להודות לך! כעת התעוררתי מהניתוח וכבר אני חש שיפור עצום במצבי. הצלת את חיי!"

הרב הבר לא היה מסוגל לשוחח עימו. בקול שקט ענה:

"אל תגיד לי תודה. אני פגוע ממך קשות וממש קשה לי לדבר איתך".

הנער נבהל: "מה קרה? מה עשיתי לרב?"

והרב הבר לא שתק: "אחותך סיפרה לי שלא הודעת לה על ההשתלה. זו כפיות טובה שאין כדוגמתה, ואין זה משנה מה הסיבה שבשלה החלטת לנתק איתה את הקשר!

אין לך מושג כמה טרחה בשבילך ודאגה לך! אחותך הפכה עולמות כדי להשיג לך תורם ואתה אפילו לא מספר לה?!

אם אתה רוצה להכיר לי טובה, אני מבקש ממך שלא תדבר איתי עד שלא תפייס את אחותך!"

הנער ניסה לענות בכה ובכה ולתרץ את מעשיו, אך הרב הבר כלל לא הסכים לשמוע את טענותיו וסיים את השיחה.

כעבור כמה ימים התקשרה האחות לבית הרב והרבנית הבר וסיפרה בהתרגשות שבזכותם התפייס עימה האח, והיא מבקשת להודות על המאמצים שהחזירו אליה את אחיה היחיד.

כשפגש הרב הבר את האח, הוא אמר כי מה שגרם לו להתפייס עם אחותו היה הבושה העצומה שחש ממעשהו!

הוא לא הצליח להכיל את הבושה האיומה על כך שהיא מסרה את נפשה למענו ואילו הוא ניתק עימה את הקשר, והחליט שהוא חייב להתפייס איתה.

אותה בושה היא המקרבת את האדם מחדש אל קונו. כאשר הוא מכיר כמה טובות גמל עמו הבורא, ולעומתן רואה את ריחוקו ואת כפיות הטובה שבמעשיו, אין לבו מניח לו להישאר כפי שהיה; הבושה מעוררת אותו לפייס, לתקן ולשוב.

הבורא יתברך נותן לנו הכל, ואנו משיבים לו בכפיות טובה כה נוראה!

בצדק אחזה פניך

אני בצדק אחזה פניך אשבעה בהקיץ תמונתך (תהלים יז טו).

לא תמיד פותח האדם את שערי התפילה במילות תפילה. לעיתים המפתח הראשון הוא המטבע שהוא מניח בידו של עני. לכך רמז דוד המלך עליו השלום בסדר מילותיו: תחילה 'אני בצדק', ורק לאחר מכן 'אחזה פניך'.

בסוד הדבר ביאר **רבנו האריז"ל** (ליקוטי תורה שם), שבמצוות הצדקה נאמר (ישעיה לב יז) 'והיה מעשה הצדקה שלום', כי בנתינת הצדקה מיחדים את שם הוי"ה הקדוש, וכנרמז בלשון הפסוק 'והיה מעשה הצדקה שלום', שעל ידי 'מעשה הצדקה' זוכים לייחוד 'והיה' שהוא אותיות שם הוי"ה, ול'שלום', שעניינו על פי פנימיות, השראת השכינה בתחתונים.

כי המטבע של צדקה רומזת לאות י', חמש אצבעות של הנותן רומזות לאות ה', זרוע הנותן לאות ו', וחמש אצבעות של המקבל כנגד האות ה' האחרונה, ובכך יוצרות שם הוי"ה מלא.

זו פנימיותם של דברי **רש"י** שפרש את המילים 'ויקחו לי תרומה': 'לי - לשמי' (שמות כה ב), שבנתינת הצדקה יש ליחד את שם הוי"ה. ועל כך אמר הכתוב (משלי כב ב) 'עשיר ורש נפגשו עשה כלם ה'', שהקדוש ברוך הוא מסבב שעשיר ורש ייפגשו, ועל ידי שייתן העשיר צדקה לעני, יתיחד במעשיהם שם הוי"ה כסדרו.

ייחוד זה נעשה רק כאשר הנותן מקדים לתת צדקה בטרם יפשוט העני את ידו לבקש ממנו, ובכך יוצר הוא את שם הוי"ה כסדרו, כיוון שבעת שנוטל הוא את המטבע בידו הרי כאן י', ובשעה שמניח את המטבע בכפו הרי כאן ה', ובשעה שפושט את ידו לתתה לעני הרי כאן ו', ורק לאחר מכן, כאשר נותן הוא אותה לידו של המקבל מצטרפת ה"ה האחרונה ובכך מצטרף שם הוי"ה כסדרו הרומז לרחמים.

מה שאין כן אם מתעכב העשיר ומתמהמה מלתת את הצדקה עד שיבקש העני תחילה, הופך הוא את הסדר ואין שם הוי"ה כסדרו, אלא באופן של ה' תחילה ורק לאחר מכן י' ה' ו', ואין צירוף השם עולה כסדרו.

על כך פרש מרן **הבעל שם טוב הקדוש** זי"ע את הפסוק 'אני בצדק אחזה פניך אשבעה בהקיץ תמונתך': כאשר 'אני בצדק' ומקדים לתת צדקה - 'אחזה פניך', כי על ידי כך יהיה ייחוד שם הוי"ה כסדרו בבחינת פנים. מה שאין כן אם חלילה 'אשבעה בהקיץ' - כשהעני מקיצני בפשיטת ידו לתבוע צדקה, לא אזכה אלא לראות את 'תמונתך', תמונת ארבע אותיות השם, ולא בבחינת פנים.

וכך פרש הגאון **רבי אלעזר קאליר מקלן** בספרו **'חות יאיר חדש'** (דף כג:) את הפסוק (שמות לג כג) 'והסרתי את כפי וראית את אחרי ופני לא יראו': אם תסיר כף ידך מלפתחה למתן צדקה ויצטרך העני לפשוט ידו לבקש צדקה, לא תראה את ה' בבחינת פנים כי אם בבחינת אחור, כי יהיה צירוף השם שלא כסדרו.

בתר עניא אזלא עניותא

לאור דברים אלו ביאר כ"ק מרן אדמו"ר **רבי דוד חי אביחצירא** שליט"א, את לשון המשנה הראשונה **במסכת שבת** (ב.) העוסקת בחיובי הוצאה מרשות לרשות: "פשט העני את ידו לפנים ונתן או נטל מתוך ידו של בעל הבית העני חייב". ויש לדקדק, מדוע פתחה המשנה בחיובו של העני, וכי אין די בכל הצער שהיה מנת חילקו עד שהוצרך לפשוט ידו לצדקה?!

ולאור המבואר יובן, שכיוון שהקדים העני לפשוט ידו תחילה הרי הוא מעורר צירוף השם שלא כסדרו, ומתעוררים עליו דינים חלילה ולכן העני חייב.

בדומה לכך כתב הגאון הקדוש **רבי צבי אלימלך מדינוב** זי"ע בספרו **'אגרא דפרקא'** (אות יד), שפעם רצה אחד לבדח את דעתו של המגיד הקדוש **רבי יחיאל מיכל מזלוטשוב** זי"ע, והציג בפניו שאלה זו בערב שבת בין השמשות:

"כמה צער וייסורים עוברים על העני המדוכא עד שמצליח הוא להשיג מעט מן המעט לצורך השבת, והנה סוף סוף נכנסת השבת ואך מתחיל העני לשנות את פרקי המשניות של המסכת, נתקל הוא במילים 'העני חייב'. עני עלוב זה למה יהיה חייב? וכי לא די בעניותו ובצערו עד עתה?"

שאלה זו בדרך בדיחותא נשאלה, כיוון שאין כוונת המשנה לחייב עני דווקא, אלא נקטה בעני ובעל הבית העומדים בשתי רשויות שונות כמשל לחיובי הוצאה והכנסה מרשות לרשות.

להפתעתו של המקשה, שקע המגיד הקדוש בשרעפים ופניו להבים, אחר נענה ואמר: "אכן, קשה היא השאלה ביותר; מדוע פתחה המשנה בחיובו של העני?

הן העני מתחייב משום מלאכת הכנסה - מכניס הוא מרשות היחיד לרשות הרבים, ומלאכה זו אינה אב המלאכה אלא תולדתה.

אב המלאכה הוא ההוצאה, ומן הראוי היה שתפתח המשנה בחיובו של בעל הבית שבפשיטת ידו אל העני מתחייב הוא בהוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים".

ככלות המגיד הקדוש להסביר את הקושיא, אמר לאותו מקשה שמאוחר יותר יענה לו על קושייתו.

פליאתו של המקשה התחלפה בחרדה עצומה כאשר פנה אליו המגיד בסעודת ליל שבת, ואמר לו דברים מרעידים:

"דע לך כי במתיבתא דרקיעא הקשו קושיא זו, ותירצו, שהטעם לחיובו של העני הוא משום שפשט את ידו תחילה ולא המתין שיפשוט בעל הבית את ידו אליו.

בכך ביצע העני השתדלות רבה יותר מכפי הנדרש, ומן הדין נענש בחיוב זה..."

ויובנו הדברים בפנימיותם לאור האמור, כי בפשיטת ידו מנע העני מהנותן ליצור את שם הוי"ה כסדרו המעורר רחמים והפך את הסדר, ובכך עורר דינים ונתחייב.

לרצות לעזוד בלב שלם

למדרגה רוחנית גבוהה ונשגבה זכה הרב הקדוש **בעל 'צמח צדק' מליובאויטש** זי"ע: ראיית זקנו, הרב הקדוש **בעל התניא** זי"ע, גם לאחר הסתלקותו מן העולם - בהקיץ ממש ולעיתים בחלום הלילה.

הזדמנויות מיוחדות אלו שימשו לצמח צדק להציג בפני הסבא שאלות שהיו לו, בין בתורת הנגלה ובין בתורת הנסתר, וכך נענה דבר דיבור על אופניו. ואולם, לאחר תקופה של גילויים פסק בעל התניא מלבוא אליו, ושאלות רבות נותרו אצלו ללא מענה.

צער גדול הצטער הצמח צדק על כך, ותפילות רבות שפך שיזכה לראות שוב את פני זקנו מן העולם העליון, אולם החזיונות לא התחדשו.

יום אחד, בשעת בוקר מוקדמת, הלך הצמח צדק לתפילת שחרית. באותו היום התקיים בליובאויטש שוק גדול, וסוחרים מכל הסביבה הגיעו לקנות ולמכור. בעברו בשוק, ניגש אליו יהודי פשוט וירא שמים, ובקשתו בפיו: רואה אני הזדמנויות לרכוש סחורה בזול ולמכור ביוקר, אלא שאין בידי כסף מזומן כדי להשקיע. שמא יוכל רבנו להלוות לי כמה רובלים כדי שאסחור בהם, ואחזיר לו עד הלילה?

השיב לו הצמח צדק, שמיד לאחר התפילה יבוא לביתו ויקבל את ההלוואה. האיש שמע ושתק.

בבית הכנסת נפל בדעת הצמח צדק מאמר הגמרא **במסכת בבא בתרא** (י.) אודות האמורא הקדוש רבי אלעזר, אשר היה נוהג לתת פרוטה לעני לפני התפילה, ולמד ענין זה מן הפסוק שלפנינו **'אני בצדק אחזה פניך'**. הבין הצמח צדק שלא כראוי עשה, שדחה את היהודי מעל פניו עד לאחר התפילה. מיד עזב את בית הכנסת, חזר לביתו, לקח עשרה רובלים ויצא לשוק לחפשו.

המקום כבר המה אדם ובהמה, וזמן רב עסק בחיפוש אחר אותו היהודי. לבסוף מצאו, ומסר לו את ההלוואה בסבר פנים יפות.

כשחזר הצמח צדק לבית הכנסת והחל להתעטף בטלית ובתפילין, ראה לפניו את זקנו הקדוש עומד בפנים מאירות.

אמר לו בעל התניא: אדם הגומל חסד עם ישראל בלב שלם ובלא שום פנייה, אדם העושה טובה לישראל באהבה - נפתחים לפניו שערי ההיכלות העליונים. עתה שאל בני את שאלותיך, ואשיב לך!

את המעשה סיפר הצמח צדק לבנו, הרב הקדוש **מהר"ש מליובאויטש** זי"ע, והוא מסר זאת לבנו, הרב הקדוש **הרש"ב מליובאויטש** זי"ע. והיה המהר"ש מוסיף ואומר: העיקר הוא השאיפה לעזור ליהודי בלבב שלם, שהדבר יעשה ברגש, ושהאדם ימצא טעם ונועם בעשיית טובה ליהודי.

ספיר ויהלום
לשמיעת השיעורים - קול הלשון:
03-6171077